

- Baringsdorf S. Mediendemokratie Mediokratie. Zum Wandel des Politischen in der Medienlandschaft. *Sozialwissenschaftliche Informationen*, H. 3, 2002. S. 4-14.
- Busch A. Sprachschichten : Demokratischer Wortschatz zwischen Experten und Laien. Sprache und Politik. *Deutsch im demokratischen Staat*. Duden Bd. 6. Mannheim: Bibliographisches Institut, 2005. S.141-160.
- Hermanns, F. «Einheit» in Deutschland. Ein nationales Missverständnis. *Boke, K., Jung, M., Wengeler, M. (Hrsg.). Öffentlicher Sprachgebrauch. Praktische, theoretische und historische Perspektiven*. Opladen : Westdeutscher Verlag, 1996. - S. 131-137. Internationale Politik und Gesellschaft. 2016. URL : <https://www.ipg-journal.de/rubriken/artikel>.
- Politik. 2005. URL : <https://faz.net>.
- Schneider, P. Sprache des Sports : Terminologie und Präsentation in Massenmedien Text. Düsseldorf : Pädagogischer Verlag. Schwann, 1974. 517 S.

(Матеріал надійшов до редакції 2.03.19. Прийнято до друку 6.04.19)

УДК: 811.134. 2; 81'42

DOI: <https://doi.org/10.26661/2414-1135/2019-76-22>

СТРЮКОВА Н. О., БАБАШЕВА В. А.
(Запорізький національний університет)

КОНЦЕПТУАЛЬНА ДИХОТОМІЯ «БАГАТСТВО – БІДНІСТЬ» В ІСПАНСЬКІЙ ЛІНГВОКУЛЬТУРІ

У статті розглядаються питання мовної репрезентації лінгвокультурної дихотомії «багатство – бідність» в іспанській картині світу. У центрі уваги перебуває пареміологічна профілізація досліджуваного концептуального простору. Визначаються національно-специфічні когнітивні ознаки зазначеної концептуальної опозиції в мовній свідомості іспанської лінгвокультурної спільноти.

Ключові слова: концепт, концептуальна дихотомія, багатство, бідність, картина світу, стереотипи мислення.

Stryukova N. O., Babasheva V. A. The conceptual dichotomy "WEALTH-POVERTY" in Spanish linguoculture. The article deals with the issues of language representation of the linguocultural dichotomy of "WEALTH-POVERTY" of the Spanish picture of the world, which, according to the authors, provides an opportunity for a deeper understanding of this important part of the mentality of the Spanish nation. It turns out how a centuries-old experience of the Spaniards reflects in the language, creating a conceptual system that categorizes reality in the components of the national picture of the world. The expounded theoretical basis of the study is based on the actual scientific works of modern linguists. The conceptual features of culturally-marked concepts of "WEALTH-POVERTY" and the semantics of their lexical representants are analyzed through the example of the relevant language material. Scientific interest is focused on the paroemological profilisation of the studied conceptual space, as the paroemias reflect the primordial wisdom of the Spaniards. Its communicative experience and culturally conditioned stereotypes of thinking in the form of image-standards, which form the interpretative field of concepts, consequently, allow to reconstruct an important part of the valueable worldview of the Spanish nation. National specific cognitive signatures of the mentioned conceptual opposition could be defined in the linguistic consciousness of the Spanish linguocultural community. Thus, the cognitive structure of the concept of "wealth" in the Spanish mentality is marked by such signs as wealth, well-being, the measure of which are money, affluent condition, the need for a caring attitude to wealth and spending, respect for the Spanish society, women's benevolence, but material well-being must be achieved through self-diligence, intelligence and professionalism, so popular wisdom condemns dishonest or illegal means of enrichment. Traditionally in the Spanish consciousness the cognitive features of the polar concept of poverty are the lack of money, beggarliness, indigence, social discrimination, whereby the Spanish mentality usually considers idleness and fainéance as the source that causes poverty. It is noted that Spanish paroemiology suggests guiding in life by sententias which are aimed at psychological restraining of the polarization of society among the poor and rich, and with respect for people regardless of their financial situation.

It is proved that the designated traditional cognitive features of the conceptual dichotomy RIQUEZA–POBREZA confirm its special significance for the linguistic consciousness of this linguocultural society and open up prospects for further study of these nuclear concepts taking into account evolutionary changes, caused by modern Spanish reality.

Key words: concept, conceptual dichotomy, wealth, poverty, worldview, stereotypes of thinking.

Одним із напрямків сучасної лінгвістики є вивчення проблем, пов'язаних із відображенням багатвікового досвіду народу в мові та, відповідно, створенням певної концептуальної системи, що категоризує реальність у складниках національної картини світу. **Актуальність** обраної теми на тлі неослабного інтересу сучасних дослідників до відповідної проблематики зумовлена необхідністю більш детального та всебічного її розгляду й полягає у спрямуванні на дослідження концептуальної дихотомії «багатство – бідність» в іспанській лінгвокультурі, що, на думку авторів, дозволяє висвітлити суттєві

фрагменти іспанської картини світу та відкриває можливості для більш глибокого розуміння цих важливих виразників ментальності іспанської нації.

Об'єктом дослідження є одна з базових концептуальних дихотомій іспанської лінгвокультури – «багатство – бідність», а **предметом** наукової розвідки виступають іспаномовні засоби репрезентації цієї культурно-маркованої дихотомії в мовній картині світу іспанців. **Мета** роботи полягає у вивченні особливостей мовної репрезентації лінгвокультурної дихотомії «багатство – бідність» в іспанській картині світу, що передбачає необхідність виконання певних завдань, серед яких – встановлення понятійних ознак цих культурно-маркованих концептів, розгляд семантики їхніх мовних репрезентантів, з'ясування функціонального навантаження сталих виразів із компонентами «багатство» та «бідність» в іспанській лінгвокультурі.

Відомо, що мовну свідомість етносу закріплено в культурно-етнічних стереотипах, які відображають його погляди на навколишню дійсність, і закладено в мінімальних одиницях – концептах. На думку відомого дослідника у царині концептології В. І. Карасика, концепти становлять собою ментальні структури, що формуються в різних сферах людського буття у процесі діяльнісного освоєння світу [Карасик 2001, с. 12]. Тобто концепт виглядає як фрагмент знання, отриманий шляхом узагальнення людського досвіду з опановування навколишньої дійсності та виступає як значуща у смисловому плані одиниця мовлення, що відображає певну частину мовної картини світу в її культурно-історичному вимірі [Селиванова 2000, с. 76].

Останнім часом простежуються різноманітні підходи до дослідження цих важливих ментальних одиниць, у тому числі й їх бінарних опозицій, які формують певні концептуальні поля. У зв'язку з цим особливий інтерес викликають концепти, представлені у вигляді опозицій, що актуалізуються через антонімічне відображення понять «друг – ворог», «порядок – хаос», «добро – зло», «життя – смерть», «бог – дьявол», «своє – чуже» і визначаються А. М. Приходьком як антиконцепти [Приходько 2013, с. 67]. Стверджується, що такий підхід до вивчення концептів дозволяє досягти більш об'ємного бачення певного лінгвокультурного явища в його системному та структурованому вигляді. Здається можливим простежити це на дослідженні концептуального простору віковичної для національної свідомості іспанського народу базової дихотомії «багатство – бідність».

Визначення понятійного складника бінарної опозиції *riqueza – pobreza* шляхом лексикографічного аналізу їхніх базових лексем-репрезентантів дозволяє виявити характерні риси та диференційні ознаки зазначеної концептуальної дихотомії в іспанській лінгвокультурі. Отже, понятійний складник концепту багатство/*riqueza* в іспанській лінгвокультурі пов'язаний з такими поняттями як достаток/*abundancia de bienes*, гроші/*dinero*, процвітання/*prosperidad*, добробут/*bienestar*, талан/*fortuna*, заможний/*adinerado*, *acaudalado*. Разом із тим для концепту бідність/*pobreza* його когнітивними ознаками, домінантними для іспанської свідомості, є відсутність необхідного для життя */mucha escasez para vivir*, втрата статку/*arruinarse*, невдача/*desdicha*. Когнітивна ознака *desdicha* концепту бідність дуже важлива для розуміння іспанської картини світу, де бідняк означає невдаха, тобто той, хто не може заробити собі на життя.

До того ж, більше заглибитися в семантичне наповнення досліджуваних концептів дозволяють відповідні синонімічні ряди. Якщо для лексеми *riqueza* властиві такі синоніми, як *abundancia*, *afluencia*, *beneficio*, *bienestar*, *capital*, *dinero*, *enriquecimiento*, *exceso*, *fortuna*, *hacienda*, *ingresos*, *opulencia*, *patrimonio*, то лексема *pobreza* супроводжується таким синонімічним рядом: *carencia*, *desdicha*, *desgracia*, *escasez*, *estrechez*, *falta*, *indigencia*, *infortunio*, *menester*, *miseria*, *necesidad*, *penuria*, *privación*. Таким чином, когнітивна ознака «відсутність необхідного для життя» протиставляється «матеріальному достатку» та входить до базового шару концепту бідність в іспанській мовній свідомості, що свідчить про наявність досить стійкого зв'язку цієї концептуальної дихотомії у свідомості носіїв мови.

Валоративно-образний складник концепту простежується насамперед у фразеологічному просторі, а саме в пареміологічних одиницях, які відображають споконвічну мудрість народу, його комунікативний досвід і культурно зумовлені стереотипи мислення. На думку В. М. Телії, саме в пареміологічному фонді знаходять відображення стереотипи мислення або образи-еталони, сформовані у свідомості певної мовної спільноти [Телія 1996, с. 241]. Сучасна лінгвістика вважає, що такий підхід надає дослідникові інформацію про «зміст інтерпретаційного поля концепту» [Попова, Стернин 2001, с. 129].

Пареміологічна профілізація концепту *riqueza* дозволила виявити такі його когнітивні ознаки. Насамперед у національній свідомості іспанців багатство – це статок, заможний стан, який досягається поступово: *Ochavo a ochavo, se junta un ducado. Céntimo a céntimo se hace una peseta. Con un mucho y dos poquitos, se hacen los hombres ricos. El ser rico no corre prisa. Con un mucho y dos poquitos se hacen los hombres ricos. Dinero llama dinero.* Як свідчать приклади, багатство розуміється в контексті економічної категорії, і саме гроші виступають мірилом майна, яким володіє людина.

Разом з тим іспанська народна мудрість стверджує, що гроші, матеріальний добробут повинні бути досягнуті власною працею та розумом: *Dudoso es el heredero y seguro el trabajador. Lo que en tu vida no hicieras, de tus herederos no esperes. Necios y porfiados hacen ricos a los letrados.* При цьому засуджуються нечесні або незаконні засоби збагачення: *Quien mal adquiere, mal tiene. Bienes mal adquiridos a nadie han enriquecido. Lo mal adquirido mal aprovecha.* Показово, що значна кількість іспанських паремій маркована такою ознакою, як застереження щодо дбайливого ставлення до свого статку й ощадливого його витрачання: *Ganar sin ahorrar casi es no ganar. No es menos saber guardar que saber ganar. El mundo es muy mal pagador, pero muy buen cobrador. Para próspera vida, arte, orden y medida. Donde se quita y no se pon, se llega pronto al hondón. La economía es la madre de la riqueza. Quien guarda, halla. Quien nada guarda, nada tiene. A quien cuida la peseta, nunca le falta un duro.*

Іспанська традиція засуджує жадібність, надмірне прагнення до збагачення, що позбавляє навіть дружнього оточення: *Bien me quieres, bien te quiero, mas no te doy mi dinero. Reinos y dineros no quieren compañeros. Cuando el vil enriquece no conoce hermano ni pariente. La avaricia rompe el saco.* Цей концепт маркується ще однією негативною ознакою, яка полягає в тому, що володіння багатством може супроводжуватися пихатістю у стосунках з іншими: *Abundancia y soberbia andan en pareja. Al hombre harto, la grasa le hace rabiar. De rico a soberbio no hay palmo entero.*

Багатство дозволяє його власникові домогтися шанобливого ставлення в суспільстві: *Poderoso caballero es don Dinero. El dinero hace caballero. De mi te reírás, pero de mi dinero, no. Dinero en mano, todo es llano.* Окрім цього, багатство забезпечує ще й прихильність жінок: *Si quieres que tu mujer te quiera, ten dinero en la cartera. Sin bolsa llena, ni rubia ni morena.*

Народна мудрість іспанців стверджує, що великі статки дозволяють його власникові домогтися багато чого в житті, але є те, над чим вони не мають влади, що не може бути придбано за гроші, наприклад, відкупитися від смерті або зробити розумного з дурня: *El dinero no convierte en sabio al que tonto nació. Freno dorado no mejora el caballo. Dinero le dijo a la muerte: "Detente "; y la muerte le dijo al dinero: "No quiero".* У цьому сенсі пареміологічна профілізація досліджуваної опозиції дає можливість встановити зв'язок і співвідношення між категоріальними ознаками двох важливих для іспанської свідомості концептів – *багатство* та *свобода*, і обстоюється переконання в тому, що свободу, волю не можна продавати ні за які гроші: *La libertad no debe ser vendida por ningún dinero. Más quiero libertad con pobreza que la prisión con riqueza.* Між іншим, для іспанського концепту *riqueza* специфічною виявилася когнітивна ознака «наявність багатства неможливо зберегти в таємниці»: *Amores, dolores y dineros no pueden estar secretos. El amor y el dinero no pueden estar ocultos. Amor, dinero y cuidado, no puede estar disimulado.*

Щодо когнітивних ознак концепту *pobreza* в іспанській картині світу перша вказує на те, що стан бідності пов'язаний із відсутністю матеріального достатку: *Más pobre que una rata de iglesia. Más pelado que un hueso. No tener más que la capa en el hombro. Nada tiene que perder quien nada tiene. La boda de los pobres, toda es voces.* Іспанська ментальність вбачає ледарювання та неробство головними причинами, які породжують бідність: *Abre la puerta a la pereza y entrará en tu casa la pobreza. A la pereza persigue la pobreza. La pereza es la llave de pobreza.* До речі, інколи це твердження підсилюється присутністю обох опозиційних компонентів в одному паремійному висловлюванні: *El trabajo es la causa de la riqueza y el ocio, la causa de la pobreza.*

Як стверджується у сталих виразах, стан бідності супроводжується соціальною дискримінацією: *Al pobre hasta los perros le ladran. Nunca faltan encontrones cuando un pobre se divierte. Quien no tiene caira, no tiene amigos ni donaire.* Але як суспільне явище народна мудрість не радить розглядати його в контексті зневаги, ганьби або безчестя: *El ser pobre no es deshonor. La pobreza no es vileza. La pobreza no es delito.* Таким чином, у широкому значенні *pobreza* зазвичай розуміється як нужденність і протиставляється багатству як достатку взагалі. Протиріччя між бідними та багатими підкреслюються паремійними одиницями, де виступають обидві концептуальні опозиції: *Al pobre no es provechoso acompañarse del poderoso. El harto no es un compañero del hambriento. Panza llena se ríe de hambre ajena. El rico come cuando quiere; el pobre, cuando puede. Quien pobreza tiene, de sus deudos es desdén; y el rico, sin serlo, de todos es deudo.*

Разом із тим, іспанська пареміологія пропонує керуватися в житті сентенціями, які спрямовані на психологічне стримування поляризації суспільства на бідних і багатих, на поважне ставлення до людей незалежно від їхнього матеріального стану: *No te abatas por pobreza, ni te ensalces por riqueza. Ni riqueza te ensombrezca ni te abata la pobreza.* Іспанська мудрість вчить, що для людини важливо цінувати те, що маєш, та дбати про своє чесне ім'я. Це імплікують такі пареміологічні одиниці: *Ese es rico de vero, que con lo suyo está contento. La mayor riqueza es la voluntad contenta. Si no puedes lo que quieres, quiere lo que puedes. Rico es quien nada debe y se pasa como puede. Tanto vale el hombre cuanto vale su nombre.*

Таким чином, окреслені національно-специфічні ознаки когнітивної дихотомії *riqueza – pobreza* підтверджують її особливу значущість для мовної свідомості іспанської лінгвокультурної спільноти, що визначено певними культурно-історичними чинниками. Слід зазначити, що формування наукових уявлень про традиційні когнітивні ознаки та їх співвідношення у межах розглянутої концептуальної опозиції в мовній свідомості іспанської нації створює **перспективи** для подальшого вивчення цих ядерних концептів з урахуванням еволюційних змін, зумовлених сучасною дійсністю.

Література

- Воркачев С. Г. Лингвокультурный концепт : типология и области бытования. Волгоград : ВолГУ, 2007. 400 с.
- Карасик В. И. О категориях лингвокультурологии. *Языковая личность : проблемы коммуникативной деятельности.* Волгоград : Перемена, 2001. С. 3-16.
- Попова З. Д., Стернин И. А. Очерки по когнитивной лингвистике. Воронеж : Истоки, 2001. 191 с.
- Приходько А. Н. Концепт и концептосистемы. Днепропетровск : Белая Е. А., 2013. 307 с.
- Селиванова Е. А. Когнитивная ономазиология: монография. Київ : Фітосоціоцентр, 2000. 248 с.
- Телия В. Н. Русская фразеология. Семантический, прагматический и культурный аспекты. Москва : Языки русской культуры, 1996. 288 с.
- Alameda J. R., Santos F. Diccionario de frecuencia de las unidades lingüísticas del castellano. Oviedo : Universidad de Oviedo, 1995. 679 p.
- Seco M., Andrés O., Ramos G. Diccionario fraseológico documentado del español actual. Locuciones y modismos españoles. Madrid : Aguilar, 2004. 1084 p.
- Sevilla Muñóz J., Cantera Ortiz de Urbina J. Pocas palabras bastan (Vida e interculturalidad del refrán). Salamanca : Diputación de Salamanca, Centro de Cultura Tradicional, 2002. 325 p.
- Moliner M. Diccionario de sinónimos y antónimos. Madrid : Gredos, 2012. 1080 p.
- Real Academia Española : Diccionario de la lengua española. Madrid : Espasa Calpe, 2001. 2368 p.

(Матеріал надійшов до редакції 4. 02.19. Прийнято до друку 15.03.19)